

Negyvenéves a finnugor szak

2003 nevezetes születésnapok és évfordulók esztendeje a finnugrisztika — a hazai finnugrisztika — történetében. A megemlékezés jegyében ünnepeltük a közelmúltban az ELTE Finnugor Tanszékén a „finn szak” létesítésének-fennállásának huszadik évfordulóját. A készülődés, szervezés izgalmi közepette mindannyian megfellekedtünk arról, hogy a finn szak létrejöttét lehetővé tevő, annak keretet, programot és oktató gárdát biztosító, kibocsátó közeg, a „finnugor szak” ugyancsak jubileumot ülhet(ne) — méghozzá minden magyar egyetemen, de legalább Budapesten, Debrecenben és Szegeden. Éppen 40 éve, 1963-ban tervezték meg életre hívását, a tervet azonnal tett követte, s 1963 őszén az említett egyetemeken megkezdték tanulmányaikat hazánk első finnugor szakos hallgatói. Talán nem árt felidézni, feleleveníteni a kezdet homályosodó emlékeit, a meglehetősen hiányos dokumentumok fellapozásával jellemezni ezt a korszakot, a finnugrisztika akkori helyzetét, szereplőit — mindezt személyes felhangokkal.

A finnugrisztika most 70 év körüli nemzedéke az ötvenes-hatvanas évek fordulóján pályája legelején vagy kezdetén serénykedett. Köztünk voltak még a nagy öregek (pl. Beke Ödön, Fokos Dávid, N. Sebestyén Irén), hatásosan és eredményesen dolgoztak friss vagy viszonylag friss alapítású tanszékeiken Kálmán Béla (Debrecenben, 1952-től) Hajdú Péter (Szegeden, 1959-től) és Lakó György (Budapesten, 1956-tól), komoly munka folyt az MTA Nyelvtudományi Intézete Finnugor Osztályán (1949-től). A felsorolás így, persze, elnagyolt, mindegyik évszámhoz kellene néhány kiegészítő adat. A budapesti finnugor tanszék például világviszonylatban is az első, 1872-ben alapították, a Lakó Györgyöt megelőző tanszékvezető Zsirai Miklós 1955-ben hunyt el, s ilyképp Lakó professzor csak mint tanszékvezető nevezhető újnak. Érdekes körülményként megemlítendő, hogy 1953-ban Beke Ödön számára önálló finnugor tanszéket létesített a Művelődésügyi Minisztérium. Ez a hatvanas évek közepén, Beke Ödön halálát követően egybeolvadt a fent említett tanszékkal. Mintegy tíz esztendeig így létezhetett egy egyetemen két finnugor tanszék. A debreceni és a szegedi finnugor tanszékek viszont korábbi magyar nyelvészeti intézetekből váltak ki, nyerték el önállóságukat, a Nyelvtudományi Intézet Finnugor Osztályán is csak az ötvenes évek második felétől-végétől élénkült meg az élet.

Rendkívül fontos eseménye volt a hazai és a nemzetközi finnugrisztikának az 1960-ban Budapesten megrendezett I. Nemzetközi Finnugor Kongresszus, amely felhívta a figyelmet a finnugrisztika multidiszciplinális mivoltára, s egyben bizonyította, hogy ez a nagy szakma nem bővelkedik fiatalabb és még kevésbé fiatal szakemberekben. Ezt a hiányt egyébként a magyar tudományos élet vezetői már korábban érzékelték, s a szovjet minta szerint elgondolt tudományos továbbképzési rendszer (az aspirantúra) bevezetésével igyekeztek is orvosolni. Az épp ekkor színre lépő, aspirantúrát befejező, kandidátusi dolgozatukat sikeresen megvédő kollegák (Bereczki Gábor, Gulya János és Rédei Károly) munkája és munkássága nélkül aligha beszélhetnénk ma eredményes hazai finnugrisztikáról.

A finnugrisztika iránt — főként a mindenkori magyar szakos egyetemi hallgatók körében — mindig is mutatkozott határozott érdeklődés, igaz, csak igen szűk körben (ez mintegy 10%-át jelentette egy-egy évfolyamnak), de — ezt őszintén be kell vallani — az érintettek jelentős többsége nem kedvelte (felesleges, diáknyúzó tárgynak tartotta) a finnugrisztikát. E tárgy egyébként a magyar nyelvészet részét képezte, óraszámban két vagy három szemeszterre bontva az egyetemi tanulmányok kezdetén: az I. év első félévében heti két órában „a finnugor népek ismertetése”, a II. évben „egy finnugor nyelv” heti egy órában (a nyelv 99%-ban a finn volt), és a második félév első félévében heti két órában „a magyar nyelv finnugor elemei” című gyakorlat/előadás formájában testesült meg. A „népszerűség” természetesen függött az előadó személyiségétől, az előadás körülményeitől (pl. évfolyamelőadás vagy csoportfoglalkozás) és a vizsga, a vizsgáztató „szigorától”.

Bármilyen is volt ez a múlt vagy a még korábbi időszak, mindig és minden évfolyamon akadt egy-két hallgató, akit komolyan érdekelt a nyelvrokonsági tematika, aki a kötelező anyagon túl — szakszemináriumokon, konzultációkon és egyéni munkával — komoly tudásra tett szert, színvonalas diplomamunkát készített, majd doktori (kisdoktori) értekezést is írt finnugrisztikából. Közülük a legkiválóbbak idővel elismert finnugrista szakemberek lettek, nemzetközi hírű tudósok. Egyikük sem végzett pedig finnugor szakot, mivel az 1963-ig nem létezett. Eddig az időpontig úgyszólván valamennyi magyar finnugristát, professzort, akademikust fel lehetne itt sorolni.

De innen új időszakítás kezdődik. A már jelzett igény, a felgyülemelő és elvégzendő munka mennyisége (a kiadandó régi gyűjtések, az új szintézisek, szótárak elkészítésének követelménye, a felsőoktatás növekvő szakember-szükséglete), a finnugor népek és nyelvek iránt tanúsított nemzetközi érdeklődés, valamint a hazai egyetemek magyar szakjain érzékelhető határozott és hangoztatott érdeklődés a finnugor tárgyak eddigieknél elmélyültebb megismerésére döntő lépés megtételére készítette az illetékeseket, azaz egyetemeink finnugor tanszékeinek vezetőit, oktatóit. Ők a rokon tanszékek vezetőivel tárgyalva, elnyerve a kari és egyetemi vezetők hozzájárulását, majd az MTA I. Osztályának támogatá-

sát, a Művelődésügyi Minisztériumhoz fordultak, kérve a finnugor diszciplína „C” szakként való létesítésének s mielőbbi beindításának engedélyezését.

Kemény diót kellett feltörniük, hisz még néhányan ma is emlékezhetünk rá, mennyit panaszkodott Lakó professzor annak idején, 1958 és 1962 között a Minisztérium merevségére, a különféle kérések következetes visszautasítására. Szerencsére ezúttal ez az együttes és nyomatékos előterjesztés zöld utat kapott, s egy olyan kiváló, problémaérzékeny felsőoktatás-politikus kezébe és gondozásába került, amilyen a fiatalon elhunyt Lakits Pál.

Lakits a szegedi Finnugor Tanszéket és személy szerint Hajdú Péter professzort kérte fel 1963 januárjában e szak tartalmát, keretét meghatározó tanácskozás összehívására és levezetésére. Hajdú ekkoriban lábadozott súlyos operációját követően, s e nagyszabású, fontos konferencia lebonyolítására közelmúltban odavett tanársegédét s már akkor bizalmi emberét, a 27 éves Mikola Tibort kérte fel. Mikola — miként egész későbbi életével és munkásságával — már ekkor is bebizonyította lelkiismeretességét, rátermettségét, nagyfokú tájékozottságát mint szervező, vendéglátó és finnugrista szakember. A finnugrisztikát a multidiszciplinaritás jegyében képzelték el, s ezért a szóba jöhető szakemberek széles körét hívták meg a megbeszélésre. Az eseményről bizonyára készült jegyzőkönyv, névsor is, írásos javaslatok és egyéb dokumentumok is asztalra kerülhettek. Ezeket, ha láttam is, nem tudom felidézni, a résztvevők listáját is csak töredékesen: Bálint Sándor, Bereczki Gábor, Domokos Péter, Erdődi József, Hajdú Péter, Kálmán Béla, Képes Géza, Sz. Kispál Magda, Kodolányi János, K. Kovács László, Korompay Bertalan, A. Kövesi Magdolna, Lakits Pál, Lipták Pál, F. Mészáros Henrietta, Nyíri Antal, Papp István, Vászolyi Erik, M. Velenyák Zsófia.

A tanácskozáson részletekbe menően kidolgoztuk, meghatároztuk a finnugor szak programját, felépítését, követelményeit. Az öt éves és kétszakos bölcsész-képzés rendjébe a finnugor „C” szakként (tehát harmadévtől 6 szemeszterre bontva mint harmadik szak) épült be. Sikeres záróvizsga és szakdolgozatvédés eredményeképp a diplomába „finnugor szakos előadó” minősítés kerülhetett. Igen gazdag és színes tervezet állt egybe logikus rendben, tagolásban, de tagadhatatlanul maximalista igénnyel a leendő hallgatók képességeit, erő- és időbeosztását illetően. (Akkoriban még nem volt munkaszüneti nap a szombat. Akadt professzor, aki szombaton délután tartotta óráit.) A kínálat sem volt akármilyen! Megnőtt a tanulható finnugor nyelvek száma, szakágakra osztva tanulmányozhatóvá vált az összehasonlító finnugor nyelvészet számos ága, önálló tárgyként jelent meg a tanrendben a finnugor szempontú, tartalmú régészet, antropológia, néprajz, folklór és irodalom. S minden listára vett tudományág oktatására létezett, jelentkezett, illetve felkérhetővé vált adekvát szakember, gyakran igen neves tudós, akit a közvélemény nem mint finnugristát tartott számon (például Képes Géza, Gunda Béla, László Gyula, Lipták Pál).

A tervezetet a Minisztérium elfogadta, s 1963 szeptemberétől megkezdhatték tanulmányaikat, rögtön három egyetemen Magyarország első hivatalosan is finnugor szakos hallgatói. (A képzés Szegeden egy évvel később kezdődött.)

A tanácskozás rangos résztvevői közül (a többség egyetemi oktató, akadémiai kutató) Vászolyi Erik mint gimnáziumi tanár és én (általános iskolai tanárként) némiképp „kilógtunk”, s — gondolom — a demokratikus meggyőződésű, a finnugrisztikában sem ortodox szemléletű Hajdú Péternek, valamint Mikola Tibornak (aki Vászolyinak és nekem is egyetemi társam volt) köszönhattük meghívásunkat. Vászolyi Erik az egész szakma által elismert nyelvésztehetségként több publikációval, magam a finnugor irodalmak iránt tanúsított érdeklődésem révén szokatlan és furcsa szerzetként szerepelhettünk kollégáink horizontján.

Néhány emlékezetes mozzanatot feleleveníték felejthetetlen szegedi expedícióinkról. Igazgatóinktól eltávozást kérve és kapva együtt utaztunk le a hajnali gyorssal. Akkoriban még közlekedett Szögedében egy egylovas szerény konflis. Tudva erről, a vonaton készítettünk egy táblát, „Kihajolni veszélyes!” felirattal, s felszállva az állomáson várakozó járműre, a táblát fel- és kitarva hajtottunk az egyetem főbejáratához. „Na, ezek sem változnak” — hallottuk meg néhány ugyancsak e gyűlésre igyekvő kollégánk megjegyzését.

A megbeszélésen akadtak komor és derűs pillanatok. A közismerten szigorú Lakó György professzor levélben fogalmazta meg elképzeléseit, aggályait. Keményen kopogó mondatait Kispál Magdolna tanárnő olvasta fel, láthatóan egyetértve tanszékvezetőjével. Az előadás után nagy csönd támadt, amikor is a közelemben ülő Bálint Sándor hozzám fordult és súgva (ami azonban az egész teremben hallható volt) megjegyezte: „Te Pétör! Ez a Lakó nehéz embör löhet.” A hangulat azonnal oldottá vált. Mindehhez ismerni kellett Bálint Sándor aranykedélyét, kedvességét, hangját és atmoszférateremtő adottságát.

Vacsorázni feltehetően együtt vonult a társaság nagyobb hányada, mi Vászolyi Erikkal azonban külön úton jártunk, s a Tanszék nevezetű népszerű kocsmá felkeresése után elhatároztuk, hogy látogatást teszünk Szeged messzeföldön híres vendéglátóipari egységében, a Hágóban, s ott elköltünk némi érdemes étket. Választásom a vaddisznósültre esett, amelyből igen tisztességes adagot, gusztusos, ígéretes körítéssel tálalt elém a pincér. Jókedvűen falatoztunk egy felejthetetlenül fájdalmas pillanatig. Felkiáltottam, a szájamhoz kaptam, és két furcsa tárgyat szedtem a tenyerembe. Egy roncsolt ólomgolyót s bal alsó nagyörlőmet. Nem ez a golyóbis oltotta ki a derék malac életét, elakadt az a combjában, én lettem késői áldozata. — Így hagytam ott a fogamat a finnugrisztika bölcsőjénél.

A finnugor szakos képzés tehát 1963 őszén indult meg, első hallgatói 1965-ben kaptak diplomát. A három egyetem mellé idővel újabbak szerveződtek Pécsen, Pilisbányán önálló finnugor tanszékekkel. Több főiskolán is bevezették — alapfokon — a finnugor képzést, Szombathelyen egyetemi szintű önálló tanszékekkel. A rendszerváltást követően fokozatosan megszűnt az aspirantúra intéz-

ménye, s helyébe a nyugati minta szerint elgondolt PhD képzés lépett. Ez a változás a finnugor szakosok továbbképzését is érintette, ilyképp Szegeden, Budapesten és Debrecenben is megszerveződött az utánpótlás emelt szintű oktatása. (Elhamarkodott és roppant káros intézkedésnek nyilvánítható az ún. „kisdoktori” megszüntetése. Erről majd külön is kell értekezni, az egész kérdést újragondolni.)

A gyorsan elszaladt 40 év során természetesen sokat módosult, változott a finnugor szak tartalma, jellege — tanszékenként is. (Függött mindez a tanszékek profiljától, az oktatói kar összetételétől, változásaitól és sok egyéb körülménytől). Bebizonyosodott például, hogy az elsajátítandó tananyaghoz kevés a hat félév, növelni kellett az időtartamot, így lett a hatból nyolc félév, s vált a „C” szak „B” szakká. Egy idő után a finnugor szakosok körében egyre többen jelezték, hogy őket főleg a finn nyelv és kultúra érdekli, idejüket, energiáikat teljesen a fennológia tanulmányozására szeretnék fordítani. Kívánságukat az alaptanszékek (ezúttal mellőzve az egyeztetést) a Minisztérium hozzájárulásával teljesítették, s fokozatosan így alakult ki — speciális helyi tervezetekkel — a finn „B” szak. A legutóbbi időszakban ugyanez történt az „észti nyelv és kultúra” vonatkozásában, így létesült észti szak az ELTE Finnugor Tanszékén. A fejlődés (immár aggasztóan!) folyamatos, s eredményeképp 2003-tól beindul az „A” szakos — azaz teljes, tehát 10 féléves, kredit rendszerű — finnugor, finn és észti szakos képzés. (Miféle előképzettséggel érkeznek majd e szakokra a frissen érettségizett fiatalok? Hiányoznak azok az alapismeretek, amelyeket ezideig „B” szakosként még mint elsőévesek megszerezhettek, s melyek birtokában tudatosan léptek be szakjainkra. Most hogyan? Az általános iskolai és gimnáziumi tankönyvek tömkelegében morzsányi finnugrisztika sincs, sajnos, a tanárok többsége sem elég felkészült éppen e témában, a vidéki városok nagyobb könyvtáraiban, illetve az iskolai könyvtárak legtöbbszörében aligha található finnugor, finn vagy észti vonatkozású kötet. Miből készülhetnek a felvételi vizsgákra?)

Most pedig következék egy kis számítás — lekerekített számokkal — csak a finnugor szak kapcsán (még „C” szaknak tekintve, tehát három évfolyammal), s csupán az ELTE, a JATE és a KLTE hallgatóival számolva, 40 évet véve figyelembe. Ha egy egyetemen egy évfolyamon 3 fővel számolunk, az a három egyetemen 9 hallgatót jelent évente. Az eredmény: 40 év alatt 360 finnugor szakos diplomás! Ez hihetetlenül magas szám, amelynek csak töredéke (hatoda?) került a szakmába, dolgozik finnugrista szakemberként. Nem tudok arról, hogy korábban bárki foglalkozott volna e témával, lehet tehát, hogy téves következtetésekre jutottam. Számos olyan terület létezhet, amelyen egykori hallgatóink dolgoznak — hasznosítva ismereteiket (iskolák, könyvtárak, múzeumok, kiadók, szerkesztőségek, hivatalok, hatóságok, külföldi lektorátusok, utazási irodák; nem csekély a külföldre férjhez mentek aránya sem). Egyébként pedig úgy látom és vélem, hogy a legelső finnugor szakosok 5–6 évfolyama bizonyult a legerősebbnek, legelhivatottabbnak, s nem véletlenül — bizonyítható-

an — közülük vitték a legtöbbre, hisz számos professzor, vezető kutató, akadémiai doktor, sőt akadémikus is került ki soraikból, többségük nemzetközi hírű szakember. Hölgyek és urak egyaránt. Neveket szándékosan nem említék.

Az 1963-as „csapatok”, tervezetek, elképzelések persze évről évre változtak, jöttek, mentek, cserélődtek az oktatók, a külső előadók, jelentősen gyarapodott a tanszemélyzet — köztük a külföldi lektorok, vendégtanárok. 1960-ban például még csak egyetlen finn lektor tanított hazánkban, Budapesten, most a finn lektor mellett finn vendégtanár, észt lektor és egy kis finnugor nyelvet tanító oroszországi lektor is tanít az ELTE-n, de a megemléített egyetemek, főiskolák legtöbbször állami vagy egyetemközi szerződés alapján dolgozik 1–3 vendégtanár.

„B” és újabban „A” szakká válva a programok már-már túlzottan szerteágazóvá, dús gazdaggá váltak, de hatékonyságuk nem éri el a kezdet eredményességét. A diplomamunkák szemügyrevétele azt bizonyítja, hogy az erős dominancia továbbra is a nyelvészeté, a régészeté, a történelemé, a néprajzé, a folklór, az irodalom, sőt még a tudománytörténet is — még az érdeklődő hallgatók esetében is — háttérbe szorul. A miértre egyszavas válasz adható: perspektívatlanság. A ritkán adódó megürülő vagy frissen létesített státusok nyelvészekre várnak.

Az elmúlt 40 évben a finnugrisztika minden ágazatában hihetetlen mértékben gyarapodott a szakirodalom. A hatvanas években tanszékeinken az okozott fejtséget, hogy alig akadt friss jegyzet, tankönyv, szakkönyv, amit az érdeklődő kezébe lehetett adni. Most viszont az anyag roppant bősége okoz gondot. Elég, ha csak megemlétem, hogy már (szinte) minden rokonnyelvre akad igényes chrestomathiánk, új monográfiák, összefoglalások, szöveggyűjtemények, szótárak, sorozatok, folyóiratok, lapok, tájékoztatók sokasága kínálja magát az olvasónak — hazai kiadványként. Még bőségesebb a finn kínálat, figyelemre méltó az észt, áttekinthetetlenül áradó és bőséges az oroszországi szakirodalom. De! A rohamos gazdagodással szemben a még gyorsabb (anyagi) elszegényedés, lefokozódás jellemző egyéni és intézményes szinten is. A könyvek árai itthon is, külföldön is a csillagokhoz közelítenek, megvásárlásukra mind kevesebb hallgató és oktató képes. Ami azonban igazán tragikus: a tanszéki könyvtárak sem! Nálunk — napjainkra — le kellett állítani már a hazai, s természetesen voltaképp az összes külföldi szakfolyóirat, sorozat megrendelését, beszerzését — megcsónkítva ilyenképp (lassan bepótolhatatlanul) évszázados, évtizedes szériákat, lehetetlenné téve a szakma fennmaradását, fejlődését, nyomon követését.

A finnugrisztika „A” szakká válva is folyamatosan veszít presztízsből: ilyen mivoltában is voltaképp csupán másod- vagy mellékszak, felvétele csak valamely ún. főszakhoz, nagyszakhoz kötve lehetséges. Ez utóbbiak közül, ha nehezen is, de elfogadható a magyar és a történelem, de több mint nevetséges az angol vagy a pszichológia! Napjaink sok eltervezett, de végig nem gondolt, napról napra változó, politikailag motivált, kapkodó intézkedéssorozata, az ún. modernizáció, uniós csatlakozás, az állandó alkalmazkodás és megalázkodás jégében

mérhetetlenül káros és veszélyes nemzeti intézményeinkre, hagyományainkra, szakjainkra nézve. Bizonyos területeken nem nekünk kellene hasonulnunk bármely nyugati mintához, hanem amannak hozzánk. A hungarológia és a finnugrisztika (s több más tudományág) nemzeti tudomány, Magyarországhoz, Finnországhoz, Észtországhoz kötődik, jövőjüket, programjukat itt kell eldönteni, megtervezni, teljesíteni, amelyet csak elfogadhat és jóváhagyhat Brüsszel és Strasbourg. Tetszik, nem tetszik, e 250 éves tudomány nyelve a magyar, az észt, a finn, illetve a latin, a német és főleg az orosz, mivel Oroszországban él a finnugor népek többsége (legalább 15 közösség). Tessék megtekinteni évszázadok szakirodalmát, például a cirillikában testet öltő újabb finnugor kiadványokat!

Hol s miben látok még aggasztó jeleket, tendenciákat szakmánkat illetően? A kötelező orosz eltörlése iskoláinkban — még a rendszerváltás előtt — tökéletesen érthető, helyes intézkedés volt. A finnugrisztikában viszont több mint tíz éve érzékelhető a hiánya, ami egyre több gondot okoz. Finnugrisztikával foglalkozni, finnugor területekre utazni ismerete nélkül aligha lehet (s ugyanígy érzékelik a szlavisták, turkológusok, kaukazológusok stb.). A rendszerváltást és a Szovjetunió szétesését követően a politikai, gazdasági kapcsolatok gyengülésén, leépülésén túl teljesen elcsökevényesedett művészeti, tudományos kapcsolatrendszerünk is. Ahhoz képest, ahol most tartunk, valóságos fénykornak tekinthető az 1985-től 1995-ig tartó időszak is (a sokat gúnyolt gorbacsovi glasznosztj és peresztrojka periódusa és Jelcin első éve). Napjainkra bonyolulttá, bizonytalaná vált minden szakmai kapcsolat (lektorok, ösztöndíjasok, kutatók cseréje, utazása, tartózkodása, elhelyezése, könyvek kiadása, beszerzése), mindkét oldalon kiöregedett a nyelvet tudók nemzedéke, nehéz tolmácsot, fordítót találni egy-egy küldöttség fogadásakor, szerződés leírásához. S szinte minden felső hatóságunk számára érdektelenné vált az „orosz kapcsolat”, még ha annak ápolását nemzeti érdek indokolná is. Sokkal diplomatikusabban, eredményesebben dolgoznak ezen a területen a finnek, sőt az észtok is (egyikük sem mondható egyébként különösebben russzofilnek!): egyetemeken számos nyelvrokon diák tanul, nyelvrokon írókat és költőket hívnak meg speciális rendezvényekre, részesítenek ösztöndíjakban, díjakban, jutalmakban, segítik a nemzetiségi nyelvű könyvkiadást és tankönyvek összeállítását. Magyarország hozzájuk képest szegényház. Irodalmuk fordítására alig akad vállalkozó, az egy-két idevetődő költőt-írót fanyalognak fogadják. Pénz soha sincs.

1960 óta egyre több a hazai és a nemzetközi finnugor rendezvény (kongresszus, konferencia, szimpózium, évforduló, születésnap, fesztivál stb.), meglehetősen sok társaság, bizottság alakult, ugyancsak megnőtt a finnugristák száma is (a nemzetközi finnugor kongresszusokra a jelentkezők száma — persze, a világ minden tájáról! — meghaladja az ezret). És mégis! Szakmánk ereje, jelentősége, hatékonysága az utóbbi időkben fogyatkozni látszik, az intézmények mind nehezebben jutnak jogos pénzükhöz, az érintett államok, a kulturális és tudomá-

nyos irányítás érdeklődése, korábban készséges közreműködése elapadóban. Tanszékösszevonásokról, leépítésekről, „racionalizálásokról” hallani (még a minta államokban is!), a közvetlenül érintettek munkakedve, találékonysága, lelkesedése sem olyan meggyőző, mint — mondjuk — 1990 előtt. A mostanában pályára lépők is érezhetnek valamit az elbizonytalanodásból, elkedvetlenülésből, az értékvesztés jeleiből.

S végezetül a (szerintem) legnagyobb veszélyekről.

1. Mióta a magyar nyelv finnugor eredete bebizonyosult (1770), s e tény axióma lett a nemzetközi tudományosságban is, megszakítás nélkül létezik ellentábor is. Hogy kikből áll? Felsorolhatatlan. Volt és van köztük nagyszerű költő, államférfi, a zöm azonban áltudós, amatőr. Hangjuk mindig is zengzetes volt, de a tudomány és az oktatáspolitikai valamiképp szordínót tett a hangra, csillapította a habzást. Minden időben, el egészen a rendszerváltásig. Akkortól azonban a minden erkölcsi mértéket és józanságot elvesztő média, az anarchiába szédült könyvkiadás hathatós támogatásával, közreműködésével elszittyásodott a magyar világ, szitokszóvá vált a „finnugor”. Járványszerűen terjed ez a kór, ami ellen már az Akadémia és a minisztériumok (!) sem védekeznek eléggé, s a tanártársadalom egy hányada is terjeszti már a tévtanokat.

2. Az oroszországi finnugor népek közel ezer évet vészelték át szülőföldjükön megőrizve anyanyelvüket, hagyományukat. Nem olvadtak be az orosz tengerbe a cárok és a pópák, a népvezérek és a párttitkárok uralma idején: minimális védettséget jelentett számukra a Szovjetunió állandó jelzője, a „soknemzetiségű”. 1991-ben mindez megszűnt, az önálló Oroszországban gyorsan elhalónak mutatkoznak a nemzetiségi remények, s minden eddiginél fenyegetőbbnek és keményebbnek a russzifikáció.

3. A magyar, a finn és az észti finnugrisztika a látszat ellenére nincs (s korábban sem volt) igazán jó, bensőséges, őszinte viszonyban, inkább rivalizált egymással, s egymástól függetlenül ér el, próbál elérni bizonyos eredményeket. Célszerűbb lenne együtt, közös erővel és egyeztetett elképzelésekkel hivatalosan, lehetőleg magas állami szinten tárgyalni a központi orosz hatósággal, majd a helyi vezetőkkel, illetve a különféle nemzetközi testületekben (újabbán az EU-ban) is tudatosítani a finn–észti–magyar blokk rokonságát és Európa kötelezettségeit az e rokonsághoz tartozó kis finnugor nyelvű közösségek iránt.

Ünnepeltünk imponáló munkássága, gazdag életműve, rokonszenves tanári és emberi lénye előtt kalapot emelve kívánok Neki erőt, egészséget, a finnugor szakos oktatásnak pedig a jelenlegi helyzet vázolt ismeretében, a reményt mégsem adva föl, álmodok eredményes, föllívelő évtizedeket, évezredek.

DOMOKOS PÉTER